

Ouderschap na de vlucht

Gezinsondersteuning in collectieve asielopvang

Katja Fournier, Mieke Groeninck, Kaat Van Acker &
Dirk Geldof

7.1 Inleiding: ouderschap ontworteld

‘Wat de kinderen betreft... Ze stellen altijd vragen van: ‘Hoe lang moeten wij hier [in het asielcentrum] nog op één kamer zitten met vier mensen?’ Of ze vragen waarom zij iets niet hebben dat andere mensen wel hebben. Zeker als ze bijvoorbeeld bij [school]vriendjes gaan en ze zien hun situatie en dan die van zichzelf (...). Kinderen beseffen dat niet goed, maar als ouders... Dat geeft echt een gevoel van... Je bent een beetje ontmoedigd. Zo van: ik wil je een antwoord geven op die vragen, zeker als die van je kinderen komen, maar dat is pijnlijk. Je kan niet veel doen.’
(Afghaanse papa, vier jaar in asielprocedure, twee kinderen)

Wat zijn de uitdagingen voor ouders op de vlucht na aankomst in België, wanneer zij samen met hun gezin de uitkomst van hun asielaanvraag afwachten in collectieve asielcentra? Welke moeilijkheden ondervinden zij in hun ouderschap tijdens deze periode van onzekerheid? Hoe culmineert dat met voorgaande stress- en verlieservaringen van voor en tijdens de vlucht?

Zoals in het openingscitaat getuigen ouders vaak over een opeenstapeling van moeilijkheden en uitdagingen die een verblijf in een collectief asielcentrum met zich mee kan brengen, naast de procedurele onzekerheid. Hobfoll (1989; Groeninck et al., 2019) spreekt van ‘verlieskaravanen’ die elkaar versterken en de draagkracht van ouders kunnen aantasten. Elk van hen arriveert in België met een gevulde rugzak.

Hun wens om met en voor hun kinderen een beter leven op te bouwen staat in de wacht zolang zij in een collectief asielcentrum moeten ‘huizen’.

‘Binnen het centrum, je kan eigenlijk geen sterk leven opbouwen, want dat is eigenlijk een heel soft, want iedereen is afhankelijk van de situatie, van de toestand die hem omringt. Toen wij naar hier kwamen, hadden wij een droom, maar wij kwamen eigenlijk in een totaal ander leven, een andere wereld [terecht].’

(Ouders, uit Venezuela, 1 kind)

In dit hoofdstuk houden we een ideaaltypische chronologische volgorde aan. Eerst kijken we naar de aangevoelde kwetsbaarheid van ouders in de periode van voor en tijdens de vlucht. Deze ervaringen en stressoren zijn belangrijk, omdat zij de draagkracht van ouders bij aankomst in collectieve asielcentra al voor een stuk kunnen aantasten door de werking van de ‘verlieskaravanen’. We laten daarbij ouders aan het woord, om zo op inductieve wijze een inkijk te verschaffen in wat echt doorweegt voor moeders en vaders.

Vervolgens kijken we naar de manieren waarop zij hun ouderschap onder druk voelen staan in collectieve asielcentra. Waar en hoe geven zij zelf hun kwetsbaarheden als ouder aan? Wat bemoeilijkt de uitoefening van hun ouderrol en hoe verwoorden ze dat?

Daarna hebben we oog voor de manieren waarop ouderschap wordt heronderhandeld en opnieuw ingevuld wordt in een context van veranderde verwachtingen, regels en gewoontes. Hoe doen ouders dat? Welke kansen, hoop en aspiraties spelen daarbij een rol? We kijken daarbij ook naar de veerkrachtige acties die ouders tentoonspreiden, ondanks hun precaire situaties.

Ten slotte stellen we een aantal handvaten voor ter inspiratie van hulpverleners in collectieve asielcentra. Hoe kunnen zij ouderschap ondersteunen in een context van collectieve opvang, op een manier die ‘verlieskaravanen’ kan omzetten in ‘winstkaravanen’? We reiken denkpijpen aan voor hulpverleners om op een divers-sensitieve en respectvolle manier in gesprek te gaan met vluchtelingenouders, en ondersteuning te bieden die verschil uitmaakt.

Dit hoofdstuk is gebaseerd op twee onderzoeksprojecten. Tot 2019 liep een praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek over kwetsbaarheid en veerkracht (ondersteuning) bij asielzoekende en vluchtelingengezinnen uit Syrië, Irak en Afghanistan. Daarvoor hielden we diepte-interviews met 17 gezinnen (27 ouders, 35 kinderen), die tussen één en vier jaar in België verbleven. We interviewden ook één tot drie hulpverleners rondom elk gezin (Groeninck et al., 2019). Het tweede onderzoek is een AMIF-project, dat de manieren onderzoekt om de kansen van kinderen te versterken in collectieve asielcentra. Daarbij analyseren we (1) de noden van gezinnen met kinderen in Belgische opvangcentra; (2) de noden van opvangmedewerkers die

gezinnen begeleiden; en (3) de vormingsnoden die opvangmedewerkers hebben bij de begeleiding van gezinnen. In dit kader namen we 150 diepte-interviews af van kinderen, jongeren, gezinnen, hulpverleners en beleidsmedewerkers in asielcentra. Dat leidde tot een visietekst op begeleide kinderen en gezinnen in de collectieve opvang en tot een vormingspakket om die visie op kinderen en gezinnen in de dagelijkse opvang waar te maken (Fournier et al., 2022). De gecombineerde diepte-interviews uit beide onderzoeken vormen een rijke basis om de mogelijkheden en beperkingen van ouderschap in collectieve asielopvang te analyseren.

7.2 Aangevoelde kwetsbaarheid van voor en tijdens de vlucht

Elke vluchtervaring gaat gepaard met verlies. Wat of wie wordt achtergelaten, is nooit afwezig: het vergezelt mensen op de vlucht bij elke stap verder van huis (Groeninck et al., 2019). Maar in veel gevallen gaven ouders bijkomende vormen van kwetsbaarheid aan die hun ouderlijke rugzak bij aankomst in België verder verzwaarden, zoals ongeletterdheid, preciaire socio-economische situaties of alleenstaand ouderschap.

7.2.1 Alleen- of onder druk staand ouderschap

Ouders gaven regelmatig aan dat ze al in een moeilijke gezinssituatie leefden voor de vlucht. Zulke ervaringen blijven niet achter aan de grens met België. Ze nemen al heel wat ruimte in een ouderlijke rugzak in. We hoorden verhalen over sanitaire zorgnoden, psychologische kwetsbaarheden, of intra-familiaal geweld. Deze mama vertelt over de tientallen jaren dat ze werd mishandeld door haar man.

‘In Irak is de situatie anders, de vrouw moet bij haar man blijven, zelfs als hij niet goed is, zelfs als ze in gevaar is, helpt niemand haar. Ook de familie helpt haar niet. Ze moet bij haar man blijven.’

(Mama, Irak, 4 kinderen)

De moeder en haar kinderen werden in de eerste jaren na aankomst in België nog steeds mishandeld door de vader, tot de opvangmedewerkers tussenbeide kwamen en zij de kracht kreeg om klacht in te dienen.

Een deel van de ouders die we spraken waren alleenstaand. Zij getuigden over de moeilijkheid om een scheiding te verwerken, of het verlies of de afwezigheid van de andere ouder.

'Het feit dat hij in Congo bleef, vergrootte de moeilijkheden, alleen al met betrekking tot de kinderen en mezelf. Hij is de reden, of één van de redenen dat ik hier naartoe ben moeten vluchten. Elke keer vragen ze me waarom ik niet meer bij hun papa ben. Je ziet de kracht van de vader die er niet is. Maar je probeert de leegte van de vader, als moeder op te vullen.'

(Alleenstaande moeder, uit DR Congo, 3 kinderen)

De grote afwezige is in dergelijke gevallen vaak heel aanwezig en tekent de gezinsrelaties tussen de overgebleven ouder en kinderen in het asielcentrum. Dat blijkt ook bij een Irakese mama van vijf, die al twee jaar met haar kinderen in het asielcentrum woont en wiens echtgenoot vermist is. Ze vermoedt het ergste, maar laat dat niet aan haar kinderen uitschijnen.

'[De relatie met mijn kinderen] was anders vroeger [toen de papa er nog was]. In Irak praatten de grootsten voortdurend, hier praten ze niet met mij, of zeer weinig. Ook bijvoorbeeld, de kleinste wou een fiets. Ik zei hem dat ik hem dat niet kon geven. Waarna hij me antwoordde dat zijn vader beter was dan ik, dat hij hem wel een zou gegeven hebben, maar dat ik dat niet wil doen. Ze zijn voortdurend boos en nerveus. Ze waren niet zo voordien, ze zijn veranderd.'

(Alleenstaande moeder, uit Irak, 5 kinderen)

We hoorden regelmatig verhalen over hoe de verdeling van de ouderrollen veranderde na de vlucht, bijvoorbeeld omdat de partner fysiek (of mentaal) afwezig was. Kwetsbaarheid en veerkracht liggen hier echter dicht bij elkaar, omdat ouders die dit gemis aangaven, tegelijkertijd de kracht vertoonden om zich daar op één of andere manier tegen te verweren en trachtten – zo goed en zo kwaad als dat kon – het hoofd te bieden aan de moeilijkheden (Groeninck et al., 2019).

7.2.2 Ouders op de proef gesteld tijdens en door de vlucht

Interviewer: 'Je hebt nachtmerries?'

Vader: 'Ja. Ik heb problemen met mijn zenuwen omdat, toen ik in de gevangenis was, ben ik heel veel gemarteld op mijn lichaam, op mijn hand. Als die gedachte terugkomt in mijn hoofd, snap je, komen alle verhalen weer terug. Ik krijg het gevoel van die tijd.'

(Alleenstaande vader, uit Iran, 1 kind)

Ouders worstelen vaak zelf met emotionele moeilijkheden of trauma's van voor of tijdens de vlucht. Volgens El Khani (2016) kan dit resulteren in verscheidene ouder-specifieke veranderingen of uitdagingen na de vlucht in een nochtans 'veiligere'

situatie. Voorbeelden zijn schuldgevoelens die de kop op steken over het feit dat ze hun kinderen misschien niet voor dat onheil hebben kunnen beschermen (El Khani et al., 2016). De capaciteit om een ‘protective shield’ te bieden als ouder naar hun kinderen toe, om hen op die manier zoveel mogelijk af te schermen voor extraordinaire moeilijkheden, is immers aangetast (Betancourt et al., 2014, p. 115).

*‘Als ik kijk naar de problemen die wij hadden onderweg in Servië en Bulgarije... Daar was een keer ... de boot was onder water ... En de politie liet de honden op ons los. (...) Ik was geslagen door de politie heel veel keer. Mijn kinderen huilden. Mijn oudste zoon vroeg waarom ze me sloegen. (...) Eén keer was er voor onze ogen een meisje van 7 jaar, een vluchteling, er was een ongeval door de trein. Maar de politie kwam en ze hebben de familie meegenomen en teruggestuurd naar hun land. Dat was allemaal gebeurd voor onze ogen. Dat is een trauma voor ons, ja. (...) Soms hebben onze kinderen nog nachtmerries. Zij praten in hun slaap: ‘Mama, geef jouw hand. Mama pas op!’ Zulke dingen zeggen zij in hun slaap, maar ze praten ook over die slechte dingen die zij hebben gezien onderweg.’
(Afghaanse moeder en vader, minder dan 6 maanden in asielcentrum, 3 kinderen, minder dan 6 maanden opvangcentrum)*

De gevolgen van oorlogservaringen van gezinsleden treffen het hele gezin ook vandaag nog. Ouders voelen zichzelf onderuitgehaald, maar vanuit die positie zijn zij tegelijkertijd zoekende naar hoe ze moeten omgaan met het trauma bij hun kinderen en met de gedragsveranderingen die ze als gevolg daarvan opmerken (zie ook El Khani et al., 2016).

7.3 Ouderschap onder druk in de collectieve opvang

Kwetsbaarheid eindigt echter niet, en veerkracht start niet zomaar niet bij aankomst in België. De rugzak heeft de transnationale oversteek meegemaakt: daar is niet afwezig hier. Wat men ginds heeft beleefd, herbeleeft men hier (Groeninck et al., 2019).

Het initiële gevoel van opluchting en veiligheid bij aankomst in België, ruimt vaak al snel plaats voor gevoelens van onzekerheid, twijfel en angst. Over de eigen asielprocedure, maar ook over de realiteit in het land van herkomst; zeker als er achtergebleven kinderen, andere familieleden, of vrienden zijn. Dit brengt heel wat zorgen met zich mee over financiële, fysieke en mentale veiligheid en verantwoordelijkheid. Het creëert schuldgevoelens en bij uitstek ook uitdagingen voor ouderschap vanop afstand. Deze onzichtbare maar zeer presente werkelijkheid heeft een constante invloed op zij die hier en daar zijn; op hun gemoedrust, hun stressniveau en de mogelijkheid om hier een doorstart te maken als ouder.

De opeenstapeling van verliezen in een mogelijke ‘verlieskaravaan’ maken dat het omgaan met extra uitdagingen die het leven in een collectief asielcentrum met zich meebrengt, nog moeilijker wordt. Het is belangrijk daar oog voor te hebben en aangevoelde kwetsbaarheid te erkennen, om vanuit die inzichten aandacht te hebben voor de veerkrachtige acties die ouders desondanks proberen te stellen. Hulpverleners moeten veerkracht leren te zien waar ze het voordien niet zagen. Veerkracht en kwetsbaarheid sluiten elkaar immers niet uit, maar bestaan naast/door/met elkaar (zie ook Groeninck et al., 2019; Van Acker et al., 2022).

7.3.1 Twijfels en uitputting door de langdurige asielprocedure

*‘Het doodt ons. Wachten maakt ons kapot, het maakt ons kapot, het maakt ons kapot. Maar zoals ik je al zei, ik ben een sterke vrouw. [Maar] Het doodt ons, echt.’
(Alleenstaande moeder, uit Palestina, 2 kinderen)*

In het begin van hun parcours in het onthaalland, gaan vluchtelinggezinnen door een tussenruimte zowel qua tijd als qua fysieke ruimte. Het is een periode in-between; niet meer daar, maar ook nog niet echt helemaal hier. Niet meer op de vlucht, maar ook nog niet echt opnieuw gesetteld. Niet meer onveilig, maar ook nog geen zekerheid over een wettig verblijf. Qua infrastructuur vormen asielcentra een soort ‘liminale ruimte’ die noch privaat noch publiek is en die tegen de algemene (ruimtelijke) orde ingaat, wat doet denken aan Foucaults heterotopia (2004). Gezinnen krijgen ‘bed, bad, brood’, maar geen (t)huis. De fysieke ruimtes die ze ‘be-wonen’ zijn vaak weinig geïntegreerd in de sociale omgeving; ze staan letterlijk aan de rand van de maatschappij. Men wacht op veiligheid, op een (t)huis, op een beslissing, op een aanvaarding om te mogen blijven, op het mogen bepalen van de dagelijkse structuur van hun eigen leven.

Uit vele getuigenissen bleek hoe deze langdurende onzekerheid over de procedure de gezinsveerkracht bijzonder onder druk zet. Gezinnen moeten soms jaren wachten op een antwoord op hun asielaanvraag. Intussen brengt het wachten veel schade toe.

Moeder: ‘Mijn echtgenoot [die zwijsend naast haar zit] gaat regelmatig bij een psycholoog in het ziekenhuis. Op sommige dagen kan hij gewoon niet meer. Dan zegt hij onzinnige dingen, niet realistisch. (...) Soms kan hij zich niet concentreren. Hij weet niet waar hij naartoe gaat. Voordien keek hij naar zijn GSM en kon hij eender waar geraken, nu niet meer. Hij weet het niet meer, hij keert altijd terug naar het station.’

Interviewer aan de vader: ‘Ben je opgenomen geweest?’

Vader: ‘Vier keer. (...) Ik pak nog altijd medicatie nu.’

Interviewer: 'Is dat door wat er gebeurd is in België, of door wat er voor jullie aankomst gebeurd is tijdens de oorlog in Irak?'

Vader: 'Irak, en wat ik hier heb meegemaakt. Ginds ben ik de foltering ontvlucht. Ze hebben me ontvoerd en vervolgens afgeslagen. (...) Maar hier is het al vijf jaar dat ik niets [kan] doe[n]. (...) [Nu] heb ik er de energie niet meer voor. Ik wil stabiliteit, voor mijn kinderen. Ik ben 33 jaar, ik was in de twintig als we vertrokken zijn. We verliezen hier onze jeugdigheid. (...) Ik droom ervan terug te werken, ik wil werken. Sinds dat al die problemen zich stelden [in Irak] en we vertrokken zijn naar Turkije... Zelfs mijn lichaam is moe. Dat is reeds vijf jaar zonder werk.'
(*Irakese ouders, vijf jaar in asielpcedure, vier kinderen*)

Deze getuigenis geeft een goed beeld van de symptomen waarmee vele ouders op de vlucht kampen: energieverlies, uitputting, afhaken, het hoofd vol van de vraag om erkenning, geen gevoel van zelfwerkzaamheid terwijl men naar autonomie snakt. Men beschrijft gevoelens van afbrokkeling in deze liminale fase, zonder vaste grond onder de voeten.

Sommige ouders vragen zich af of ze wel de juiste beslissing hebben genomen om naar hier te komen. Aan de ene kant weten ze heel goed waarom ze hiervoor gekozen hebben, met name veiligheid en zekerheid voor hun gezin. Maar aan de andere kant knaagt de verantwoordelijkheid voor deze keuze, omdat het parcours in het onthaal-land vaak uitdagender en moeilijker blijkt dan verwacht. Sommige ouders hadden misschien nooit beslist om te vertrekken als ze geen kinderen hadden gehad. Het offer van de ouders gaat dan nog meer gepaard met rouw over het achtergelaten leven.

'Ik ben trots, soms, niet altijd. Soms zeg ik dat ik trots ben omdat ik mijn werk heb opgeofferd, alles voor mijn zoon, maar soms praat ik tegen mezelf, zeg ik tegen mezelf 'misschien heb ik een fout gemaakt door die stap te nemen.'[...] Soms denk ik 'ik had hier niet normaal moeten komen, ik had thuis moeten blijven', maar als ik mijn kind zie lijden zeg ik: 'Misschien ga ik lijden zodat hij, zodat misschien op een dag, zijn lijden zal stoppen.'

(*Vader, uit Marokko, 2 kinderen, zoon zwaar ziek*)

Ouderschap wordt in deze omstandigheden van een aanslepende asielpcedure, gevoelens van onzekerheid, twijfel of zelfs wanhoop, duidelijk verzwaaard door de verlieskaravaan die hen in volle vaart treft. De liminale periode in een collectief asielpcentrum belast hen in hun ouderrol en in hun capaciteit om een gezinsleven draaiende te houden. Dit wordt versterkt door de gebrekkige materiële condities en het gebrek aan autonomie en privacy in de collectieve opvangcentra zoals ze vandaag bestaan.

7.3.2 Gebrekkige wooncondities

'De keuken sluit op een bepaald uur, het water in de badkamer is beperkt, de badkamer is eigenlijk altijd gesloten, je moet vragen om ze te openen. Die basisvoorzieningen zijn hier niet vanzelfsprekend. Het gebrek aan vrijheid, dat je in je kamer moet blijven om te slapen, te eten. Dat mat me vooral af, dat we in één kamer moeten blijven met de kinderen. Ze vervelen zich hier voortdurend. En de oudste heeft moeite met de voortdurende aanwezigheid van anderen. Het heeft niets huiselijks.'

(Alleenstaande moeder, uit Irak, vijf kinderen, meer dan twee jaar in asielprocedure)

Het gebrek aan autonomie, eigen dag- en tijdsindeling, de gebrekkige hygiëne en beperkte materiële levensomstandigheden bemoeilijken de capaciteit van ouders om huiselijkheid te creëren voor hun kinderen (Groeninck et al., 2019). Het leidt tot gevoelens van controleverlies (El Khani et al., 2016). De context van de collectieve opvang, ook al wordt daar in de basisneden voorzien, beperkt ouders in hun 'parental agency' (Lietaert et al., 2019). Ouders moeten vaak en veel toestemming vragen aan het personeel voor beslissingen die normaliter enkel onder hun ouderlijke verantwoordelijkheid vallen, zoals koken, eten, bezoek regelen, sanitair gebruiken, of vrijetijdsbesteding. Daarnaast is er ook een gebrek aan privacy voor zowel het gezin, als het ouderlijke koppel (zie hoofdstuk 6).

'Mevrouw, we kunnen samen met mijn vrouw hier bijna geen seks hebben. Dan worden mijn vrouw en ik een beetje gek in ons hoofd.' (Vader, uit Soedan, 2 kinderen)

Met het hele gezin op één kamer moeten slapen zorgt regelmatig voor uiteenlopende praktische problemen die spanningen kunnen veroorzaken. De kleine kanten van de verschillende gezinsleden gaan zwaarder wegen: moeilijke temperamenten, snurkende ouders...

'Vooral voor mijn tweede zoon [16 jaar] is het moeilijk. Hij neemt medicatie hier om te slapen, door de stress van de situatie. Maar ja, de kamers hier zijn allemaal klein en ik heb ook nog jongere kinderen. Als hij slaapt, wordt hij soms wakker door die kinderen. Dan wordt hij boos en soms gooit hij het speelgoed van de kinderen dan buiten. Hij maakt soms ook ruzie met onze burens hier. Ik wil alleen maar dat mijn zoon rustig kan zijn, dat hij een beetje ontspanning vindt.'

(Afghaanse mama, vier jaar in asielprocedure)

Hoewel ouders proberen om de gezinscohesie staande te houden en hun ouderlijke toezicht zo goed als mogelijk in te zetten met het oog op de veiligheid van hun

kinderen, botsen ze op materiële beperkingen: de kamer is te klein om harmonieus met elkaar om te gaan, maar het centrum te onoverzichtelijk om veilig te zijn. Heel wat gezinnen maakten bovendien melding van bepaalde samenlevingsproblemen in het asielcentrum, wat hun gevoel van veiligheid en huiselijkheid verder ondermijnt.

'Mensen moeten eigenlijk hier na tien uur niet meer in de gangen lopen en ieder moet in zijn eigen kamer gaan slapen. En toch zijn de jongeren hier, bijvoorbeeld tot twee uur 's nachts zitten ze hier rond te lopen. Dat zijn jongeren, we kunnen daar niets aan doen, ook als de kindjes naar school moeten gaan de dag nadien. Ze gaan om negen uur in bed en dan lopen die jongeren hier rond. Je kan dat niet stoppen, ieder doet zijn ding. Maar hoe kan je dit leven noemen? Hoe kan je dat verklaren? Als je hier als mens moet wonen...'
(Afghaanse vader, twee zonen, vier jaar in asielprocedure)

De uitspraak van de papa dat 'ieder zijn ding doet', wijst op de onmacht om hun kinderen voor dergelijke zaken af te schermen en op de pijn die ze lijden over het feit dat zulke omstandigheden meer impact hebben op hun kinderen dan de bescherming die ze tegen geweld en intrusies in een opvangcentrum bieden kunnen. Deze draaglast vergrootte naarmate de periode in het collectief asielcentrum langer werd. Sommige gezinnen die uit bijzonder precaire omstandigheden kwamen van voor of tijdens de vlucht, waren in eerste instantie opgezet met het veilige onderkomen voor zichzelf en hun gezinsleden. Maar naarmate die eerste euforie wegebde, stak het gemis aan een eigen gezinsleven de kop op. Gezinnen die op zeer korte termijn een bepaalde materiële en sociale status verloren hadden, gaven vaak aan geschokt te zijn bij het eerste aanzicht van hun nieuwe onderkomen, waarvan onzeker was hoelang ze er zouden moeten blijven. De hoge verwachtingen die men had bij aankomst, slaan soms om in diepe teleurstelling en wanhoop (Groeninck et al., 2019). Dat versterkt gevoelens van afbrokkeling.

7.3.3 Emotionele en mentale afbrokkeling

Vader: 'Ik weet dat we sterk moeten blijven voor onze kinderen. Maar soms, gaat dat niet. Je bent ook maar een mens van vlees en bloed. Met de druk, de situatie, het leven hier...'
Moeder: 'Ik ween vaak, maar op een manier dat mijn zoon me niet ziet. Ik wil niet dat hij ziet dat ik verzwak. Maar tegelijkertijd is mijn zoon zelf ook aan het veranderen. Zijn psychologische gesteldheid en zijn gedrag. Hij wordt... koleriek, hij houdt van niemand. Zijn manier van zijn verandert, hij was niet zo voordien.'
(Ouders, uit Irak, drie jaar in asielprocedure)

De ervaringen van voor, tijdens en na de vlucht maken dat ouders het gevoel kunnen hebben dat ze 'afbrokkelen', ook in hun ouderrol. Ze proberen het verdriet voor hun kinderen verborgen te houden, maar tegelijkertijd kan dat niet verhinderen dat zich bij hun kinderen een karakterverandering voordoet in de vorm van woede-uitbarstingen, bijvoorbeeld. Daarnaast kan een ellenlange asielpcedure dusdanig doorwegen op (één) van de ouder(s), dat zij aangeven dat het (even) niet lukt om de ouder te zijn (die men zou willen zijn).

Moeder: 'Ik ben erg druk bezig hier, en ik begin heel moe te worden. Ik kook hier, zorg voor de kinderen, wanneer ze op school zijn werk ik, ik was de kleren, ik kook opnieuw, ik zamel spullen in om de kamer te kuisen. En hij [knikt naar haar echtgenoot], hij zondert zich af van hen. Zelfs wanneer ze iets nodig hebben van hem, zeggen ze niet 'papa, papa', maar 'mama, mama.' Ik doe me sterk voor langs buiten, maar aan de binnenkant ben ik gebroken.'

Vader: 'Ikzelf, ik ben niet meer capabel, zelfs niet met mijn kinderen. Ze praten niet met me. Zij [knikkend naar de moeder die naast hem zit] draagt alles.'

(Irakese ouders, vijf jaar in asielpcedure, vier kinderen)

Deze Irakese ouders geven aan hoe reeds vijf jaar aanslepende asielpcedures hun ouderschap aantasten. Wanhoop en afbrokkeling tekenen hen. Stress, onmacht en de uitingen daarvan creëren op hun beurt een veelheid aan (relationele) gevolgen. In deze woon- en leefomstandigheden verbaast het minder dat kinderen regelmatig zonder ouderlijk toezicht rondlopen in asielcentra, wat hulpverleners vaak aangeven als problematisch, maar ergens ook onvermijdbaar.

'Het is moeilijk om kinderen in hun kamer te houden, dat kan niet de hele dag op één kamer. Dus kinderen spelen heel vaak zonder toezicht. Soms lopen kinderen heel de hele dag rond zonder dat we een ouder in de buurt zien. Het is ook moeilijk om dat te combineren als je een baby hebt en oudere kinderen, je kan bijna niet anders. Je moet die bijna alleen laten. De infrastructuur is ook niet ideaal om een gezin op te voeden.'

(Hulpverlener opvangcentrum)

De gezinscohesie staat zwaar onder druk in de materiële context van collectieve asielcentra. Daarbij heersen er voortdurend spanningen tussen wat van gezinnen verwacht wordt door anderen (vaak onder de noemer van 'de regels'), en wat hen ontnomen wordt aan ouderlijke autonomie. Het zet het ouderschap zelf onder druk.

7.3.4 Ouderschap onder druk

'Ik voel me erg verantwoordelijk, ik voel ook dat ik veel aandacht moet schenken, want als ik gewoon probeer mijn ogen te sluiten en doe alsof ik niet zie wat ze doen, kan ik ze kwijtraken. Dus voel ik me nog verantwoordelijker, dat ik nog meer moet handelen. Ik had [vroeger] minder het gevoel dat ik ze met een vergrootglas moest opvolgen, omdat ze veel in huis waren. En ze hadden tantes, neven, ze konden ook met hen optrekken. Er was ook nog de kerk waar ik heen ging. Er waren een heleboel dingen die hen bezighielden, om hen gerust te stellen, om zeker te zijn dat het goed met hen ging en dat wij achter hen stonden.'

(Alleenstaande moeder, uit DR Congo, 3 kinderen)

De levensomstandigheden in de collectieve opvang maken het voor vele ouders zwaarder om voor hun kinderen te zorgen. Naast een verlies van praktische steun, is het wegvallen van een (familiaal) netwerk een verlies dat tot een verhoogd verantwoordelijkheidsgevoel tegenover de kinderen leidt. Door de afwezigheid van grootouders, tantes en ooms voelen ouders, die vaak gewoon zijn dat ouderschap en opvoeding in groep gebeuren, zich teruggeworpen op het kerngezin. Ze voelen zich alleen staan met praktische en emotionele vragen over ouderschap.

Heel wat gezinnen in de opvang zijn opgegroeid met een familiaal en/ of cultureel verwachtingspatroon waarin opvoeding een gedeelde verantwoordelijkheid is: 'it takes a village to raise a child'. Dit staat haaks op de rol van de nucleaire familie in België, waardoor sommige hulpverleners verwachten dat ouders in de asielopvang altijd, overal, en vooral als enige, toezicht houden op, en dus alleen de verantwoordelijkheid dragen over hun kinderen. Zo ontstaat een spanningsveld tussen opvangmedewerkers die vinden dat ouder(s) meer met hun kinderen moeten bezig zijn, terwijl ouder(s) de idee hebben dat ze nog nooit zo veel met de opvoeding bezig zijn geweest.

'Je ziet hier vaak kinderen alleen lopen zonder hun ouders. Die denken van ja, hier rijden geen auto's, het is hier veilig, er lopen genoeg volwassenen en begeleiders rond die er ook wel iets kunnen van zeggen wanneer onze kinderen iets stout doen. Terwijl wij hier eerder verwachten dat het de bedoeling is dat je je eigen kind in het oog houdt. Dat die hier niet zomaar zonder ouders lopen. Daar gaan vaak gesprekken over. (...) Soms hebben ze dat snel door, maar bij sommigen is het moeilijker. Ik weet ook soms niet wat de kinderen hebben meegemaakt, waardoor ze soms niet altijd even makkelijk handelbaar zijn. En de kamers zijn klein, dus als je dan met een paar drukke kinderen op een kleine kamer zit, denk ik dat die ouders ook wel zo'n hoofd krijgen dat ze het alleen moeten doen.'

(Hulpverlener)

Wanneer het ondersteuningsnetwerk en de opvoedingsgewoontes van voor de vlucht wegvallen in een nieuwe context met complexe en meervoudige uitdagingen, hebben ouders vaak het gevoel dat ze er alleen voor staan, in een context van preciaire materiële omstandigheden en vaak ook emotionele en mentale afbrokkeling. Ouderschap wordt in collectieve asielcentra dan ook vaak als erg vermoeiend ervaren door moeders en/of vaders, wiens draagkracht onder druk kan komen te staan.

'Ik word wakker om 6u om mijn kinderen klaar te maken voor de school en daarna ben ik ook naar mijn school geweest, en dan om 13u30 tijdens de middagpauze was ik terug naar de opvang. En ik had mijn kinderen mee naar de opvang om iets te geven en terug naar school, en daarna ook terug de kinderen halen van school. Dus ja, de hele dag bezig met kinderen en voor gezin zorgen.'
(Afghaanse moeder, drie jaar in asielprocedure)

In die omstandigheden kijken ouders soms naar opvangmedewerkers voor ondersteuning. Voor de ouders is het vaak moeilijk om te begrijpen waarom hulpverleners hen niet meer bijstaan, door bijvoorbeeld activiteiten voor kinderen te voorzien of transport van en naar de school. Maar de nucleaire gezinsnorm bij opvangmedewerkers draagt vaak de verwachting in zich dat de nadruk (moet) lig(t/gen) op 'zelfredzaamheid', ter voorbereiding van een geïntegreerde herinnesteling in de Belgische samenleving. Dit wordt bovendien versterkt door een professionele deontologie, gericht op het houden van een 'gezonde professionele afstand'. Dat zorgt er mee voor dat het opnemen van een co-opvoedkundige of gezinsondersteunende rol ongemakkelijk aanvoelt bij opvangmedewerkers.

Ouders op de vlucht worden met andere woorden geconfronteerd met nieuwe verwachtingen en gewoontes onder de noemer van 'zelfstandig' en 'geresponsabiliseerd' ouderschap. Daartegenover staat dat ouders zelf aangeven zich net gefnuikt te voelen in hun capaciteit om autonoom hun verantwoordelijkheid als ouder te mogen/kunnen opnemen, vanwege de belemmerende materiële en structurele context in collectieve asielcentra. Een expert orthopedagogiek verwoordt dit spanningsveld mooi:

'Men wordt aangesproken op die ouderlijke verantwoordelijkheid zonder dat men ook de mogelijkheid krijgt om ouder te zijn. We zouden eigenlijk moeten vragen: 'Wat heb jij nodig als ouder om hier een goede ouder te kunnen zijn.' En die vraag wordt niet gesteld.'
(Deskundige Orthopedagogiek)

7.4 Ouderschap (her)onderhandeld

Het hoeft na de voorgaande paragrafen niet te verbazen dat een aantal ouders aangeven dat ze hun eigen ontwikkeling tijdelijk ‘on hold’ zetten in deze omstandigheden, omdat ze er de mentale ruimte niet (meer) voor hebben, of omdat ze er pas opnieuw in willen investeren wanneer ze zeker zijn dat ze mogen blijven. Dit persoonlijke, tijdelijke ‘afhaken’ is vaak een symptoom van een verhoogde aangevoelde kwetsbaarheid. Maar toch dekt dit niet de hele lading, zoals onderstaand citaat aangeeft.

‘Ik heb bij het leerpunt vier modules gevolgd en toen was het echt beter met mijn Nederlands. Ik had veel dingen bijgeleerd. Maar nu niet meer door de situatie [vier jaar aanslepende asielprocedures], nu ben ik weer veel vergeten. Maar nu kan ik echt niet. (...) Ik stimuleer wel de kinderen en ik wil ook graag dat mijn man hier iets volgt en ook bijleert. Maar zelf kan ik om gezondheidsredenen momenteel echt geen les meer volgen.’

(Afghaanse mama, vier jaar asielprocedure, twee kinderen)

Ondanks het gevoel van afbrokkeling, en haar afhaken om zelf nog les te kunnen volgen, blijft deze moeder in de privésfeer van hun kamer wel haar zonen en echtgenoot ondersteunen en aanmoedigen. Dit (h)erkennen is een voorbeeld van oog hebben voor veerkrachtige acties in situaties van verhoogde kwetsbaarheid. We hoorden vele voorbeelden van ouders die ondanks de precaire materiële omstandigheden, onzekerheid en soms een gebrek aan veiligheidsgevoel toch momenten van huiselijkheid, plezier en zorgeloosheid proberen te creëren voor hun kinderen, bijvoorbeeld in ‘eilandjes van ontspanning’ (Groeninck et al., 2019). Voor deze ‘momenten van leefbaarheid’ maken ouders gebruik van oude en nieuw opgedane kennis, mogelijkheden of relaties.

‘Wat ik heel leuk vond, is dat er ineens een verjaardagsfeestje georganiseerd werd, waarbij kinderen uitgenodigd werden. Eén familie vond van ‘Ja, ons kind verjaart, dat is een Belgische gewoonte, dus wij gaan dat ook organiseren.’ Maar ze hadden dat niet aan ons gevraagd. Dus ineens kwamen er allemaal kinderen van buitenaf [lacht]. Op zich, wij waren wat lastig, maar achteraf hebben we toch wel een procedure gemaakt, want ja, eigenlijk is dat supertof, van die mensen dat die dat doen. Dan hebben we zo afgesproken dat als je dat op voorhand komt vragen en maximum zoveel mensen en je zorgt zelf voor eten en drinken, ...’

(Hulpverlener)

De veerkrachtige actie van de ouders zorgt ervoor dat het asielcentrum zijn regels en mogelijkheden ter ondersteuning van momenten van leefbaarheid aanpast (Van

Acker et al., 2022). Keuze- en onderhandelingsmogelijkheden bieden om ouders te ondersteunen bij het creëren van momenten van leefbaarheid voor het gezin, is belangrijk. Het (kunnen) aangeven van eigen voorkeuren is een vorm van opkomen voor zichzelf, voor hun kinderen, voor de uitoefening van een heringevulde ouderrol en voor het opeisen van erkenning (Groeninck et al., 2019). Ook de materiële en/of ruimtelijke omgeving en mogelijkheden daarin zijn daarbij erg belangrijk.

'Het is soms moeilijk om mijn kinderen te kalmeren. Ik neem hen dan mee naar de tuin. (...) Als het moeilijk gaat, neem ik hen mee en gaan we wandelen. Als we wandelen, gaat het voorbij. Ik kan dat niet uitleggen. Ik adem ... Ik neem ze mee en we gaan wandelen. Terwijl ik in Irak nooit buiten kwam.'

(Irakese alleenstaande mama, vijf kinderen)

De twee bovenstaande citaten zijn voorbeelden van een herinvulling van ouderschap in een nieuwe context met nieuwe verwachtingen en mogelijkheden. Tegelijk geven verscheidene ouders ook aan dat de vlucht in tijd en ruimte geen impact heeft op hun wens om ook belangrijke waarden en gewoontes van daar door te geven in hun ouderschap hier, in een nieuwe, en nog precare en onzekere context.

'Vooral het respect voor anderen. Ik ben een gelovige persoon en de waarden die ik gekregen heb door mijn geloof en door mijn ouders wil ik ook doorgeven aan mijn kinderen, ook al zijn mijn kinderen niet altijd ontvankelijk voor die waarden.'

(Vader, uit Colombia, 3 generatiegezin)

Daarbij getuigden ouders ook over de wens om zoveel als mogelijk het 'protective shield' te herstellen volgens hun eigen aspiraties, dromen en hoop (Betancourt et al., 2014). Door met hun kinderen te praten, ook over de invloeden van buitenaf, en door 'hen het gevoel te geven dat ze beschermd zijn'.

'Ja, ik probeer mijn kinderen misschien te geven wat ik in mijn jeugd niet had en ze het gevoel te geven dat ze beschermd zijn, dat ze iemand achter zich hebben, die bang voor hen is. Ja, ik probeer de fouten te vermijden die mijn vader met ons maakte.'

(Vader, uit Marokko, 2 kinderen)

'Omdat we ons in het centrum bevinden met elke soort, elke kwaliteit van kind. Er zijn kinderen van wie de ouders niet weten hoe ze respect moeten tonen aan de ouderen of de jongeren. Het is niet de oplossing om het kind op te sluiten in de kamer of om bepaalde personen niet te zien. Het beetje tijd dat ik 's avonds heb, spreken we met elkaar, elke dag, ik praat met hen, ik praat met hen, ik praat met hen,

om te zeggen dat er nog veranderingen zijn met betrekking tot hun omgang met anderen. Ik leg haar uit dat het de invloed van de buitenwereld is die in het gedrag van mijn dochter, in het centrum, is binnengedrongen.'
(Alleenstaande moeder, uit DR Congo, 2 kinderen)

Een rode draad doorheen de twee onderzoeken die als basis dienden voor deze bijdrage, is het belang voor ouders op de vlucht om hun ouderschap te kunnen uitoefenen, en de ruimte die dit inneemt in hun hoofd en leefwereld. De toekomst van hun kinderen is de basis voor veel van hun veerkrachtige acties, die zich manifesteren in een context van verhoogde aangevoelde kwetsbaarheid. Het ondersteunen van ouder(s) in hun ouderrol is daarom van fundamenteel belang voor het welzijn van gezinnen.

7.5 Handvaten voor praktijk en beleid

'Het discours, de houding van de medewerkers is heel belangrijk; de houding die niet veroordelend is, die altijd rustgevend is, respectvol... in alles wat is opgezet in verband met de kinderen. [...] En om altijd de ouders in het proces te integreren. Soms verlaten ouders in het centrum hun ouderrol en soms heeft de instelling ook de neiging om over te nemen en niet te integreren.'
(Hulpverlener)

7.5.1 Divers-sensitief en transgeneratieel kijken naar opvoedpraktijken

Vluchtelingenouders moeten hun kinderen opvoeden in een context waarin ze niet altijd het gevoel krijgen dat ze erkend worden in hun ouderrol; een context waarin hun manier om hun kinderen te ondersteunen of te disciplineren niet steeds erkend of gewaardeerd wordt. Ze voelen verwachtingen van de onthaalmaatschappij en zijn bang hun kinderen kwijt te raken (aan de jeugdzorg) als ze zich niet conformeren. Ouders hebben vaak het gevoel dat ze een stuk van hun controle en autoriteit hebben verloren. Daarnaast kan migratie ook tot een evolutie in de rolpatronen en genderrollen leiden (zie hoofdstuk 9). Al deze elementen hebben een diepe impact op het welzijn van vluchtelingenouders (Merry et al., 2017).

Daarom is het van fundamenteel belang dat opvangmedewerkers in gesprek (kunnen) gaan over ouderschap met vluchtelingenouders, vanuit een transgeneratieel en transcultureel perspectief (Moro, 1999, 2007; zie hoofdstuk 10).

'We denken in onze westerse hulpverlening vaak in termen van kerngezinnen, twee generaties, ouders en kinderen, maar er zijn meerdere generaties, en er heeft heel wat gespeeld voordien. Dat vind ik altijd een rijk perspectief zo: hoe spreekt men in de migratie en in de vlucht over die lijn van generaties? Want daar zitten er nog dromen en verwachtingen natuurlijk.'

(Psycholoog gespecialiseerd in het begeleiden van vluchtelingengezinnen)

Vanuit een transgenerationeel perspectief openen hulpverleners een dialoog met vragen naar hoe de ouders zelf opgevoed zijn, of hoe zij hun opvoeding ervaren hebben. Men kan ook vragen hoe zij naar zichzelf kijken als opvoeder: hoe ze zichzelf zouden omschrijven in hun ouderrol, wat ze daarbij belangrijk vinden, maar ook waar hun persoonlijke aspiraties of uitdagingen liggen. Op die manier kan elke ouder zich zelfbewust situeren in zijn eigen gezinsgeschiedenis. Het AMIF-onderzoek leert ons dat het belangrijk is om samen met de ouders te reflecteren over hun opvoedingsdoelen: welke visie hebben zij op de toekomst van hun kind(eren)? En vooral: wat geven zij zelf aan dat ze nodig hebben om daar te geraken? Dan wordt de vraag hoe hulpverleners hen daarin kunnen bijstaan, in de precaire context van de collectieve opvang? Men kan dan op een respectvolle, divers-sensitieve en constructieve wijze het gesprek aangaan over (mogelijke) verschillen in visies op ouderschap, over de verwachtingen over autonomie voor ouders, en de verwachte ondersteuning door hulpverleners.

7.5.2 Krachtgericht ondersteunen

In dit hoofdstuk stonden we stil bij de aangevoelde kwetsbaarheden door ouders, maar hadden we ook aandacht voor de veerkrachtige acties die ouders proberen te bewerkstelligen in dergelijke precaire omstandigheden. Ons onderzoek illustreert dat het in deze periode van onzekerheid, toch mogelijk is om ouders krachtgericht te ondersteunen bij het creëren van zulke 'eilandjes van leefbaar leven'.

Opvangcentra kunnen inzetten op talenten en competenties van ouders. Dit bevordert het zelfvertrouwen als persoon, maar ook als ouder, wat ook positieve gezinsdynamieken kan teweegbrengen. Een vader aan het werk helpen gedurende zijn verblijf in de collectieve asielopvang kan een verminderd gevoel van eigenwaarde herstellen, zijn status binnen het gezin (her)bevestigen, en aldus ook een positieve invloed hebben op de partner- en ouder-kind-relaties.

Vader: 'Ik werkte hier vijf dagen per week, in het centrum en daarbuiten. Meestal in werkplaatsen.'

Interviewer: 'Had je de indruk dat zo'n bezigheid je goed deed?'

Vader: 'Dat is zeker.'

Moeder: 'Nu werkt hij hier als fietsenhersteller op het centrum. Hij is goed in reparaties.'

Vader: 'Ja, ik werk daar, ik repareer fietsen. Maar nu heb ik vrijaf moeten nemen, want ik moest opgenomen worden in het psychiatrisch hospitaal. Nu werkt er iemand anders.'

(Ouders, uit Irak, vier jaar in asielprocedure)

Netwerkversterkend ondersteunen is ook een centraal aandachtspunt. Daarbij is het belangrijk dat hulpverleners en gezinnen het formele netwerk goed kennen zodat rechten-gerelateerde vragen of noden beantwoord kunnen worden. Vanuit een relationeel perspectief is ook het inzetten op informele, laagdrempelige netwerken en meer diepgaande relaties essentieel. Daarnaast kan netwerkversterking ook betekenen dat transnationale relaties met het land van herkomst worden erkend, ondersteund of versterkt (Fournier et al., 2021). Terecht suggereert Merry dat het erkennen en ondersteunen van een transnationale identiteit, van een gevoel van 'nog steeds behoren tot', ook van belang kan zijn voor een efficiënt, divers-sensitief en respectvol ondersteunend beleid in het onthaalland (Merry, 2017).

7.5.3 Aandachtspunten voor het beleid

Ouders worden na de vlucht geconfronteerd met een veelheid aan uitdagingen, maar tegelijk hadden ze nog nooit zo'n klein (ondersteunings)netwerk. Bovendien getuigen ouders over een stijgend gevoel van onmacht, verlies aan controle en autonomie, en bijgevolg eigen capaciteit om in te staan voor het welzijn van hun kinderen in de collectieve asielopvang. Desondanks demonstreren zij ook veerkrachtige acties om momenten van leefbaarheid proberen te bewerkstelligen voor hun kinderen (Van Acker et al., 2022). Aandacht voor de institutionele en structurele factoren die deze veerkrachtige handelingen kunnen bevorderen of belemmeren is daarbij cruciaal (Fournier et al., 2021). Daarom formuleren we tot slot een aantal aandachtspunten voor het beleid, waarvan de structurele ingrepen op macroniveau invloed kunnen hebben op het mesoniveau van de institutionele asielopvang, en de capaciteiten tot ouderschapsuitoefening daarbinnen op microniveau.

In eerste instantie pleiten we ervoor om meer aandacht aan het leef- en gezinsklimaat te besteden en gezinnen in afzonderlijke units onder te brengen. Aandacht voor de voor- en nadelen van de schaal van de opvang is daarbij belangrijk. Kleinschaliger opvangstructuren zijn voor personeel en bewoners overzichtelijker, laten een meer vraaggestuurde, laagdrempelige, divers-sensitieve programmatie en ondersteuning toe, en creëren minder gevolgproblemen. Bewoners kunnen meer grip houden op hun tijd en privacy, worden in hun autonomie versterkt en ervaren dit als een veilige

leefomgeving (Groeninck et al., 2019). Wel zijn er minder mogelijkheden voor meer leeftijd- en noodgebonden activiteiten en diensten. Anderzijds toont onderzoek ook dat grootschalige opvangcentra ook voordelen kunnen hebben voor gezinnen zoals minder (negatieve) sociale controle, meer vrijetijds- en zorgmogelijkheden en een bepaalde anonimiteit die in sommige gevallen beschermend kan werken. Specifieke grote opvangcentra met kleinere familiale units brachten de voordelen van de kleinschalige en grootschalige centra bijeen (Fournier et al., 2022). Huiselijkheid, gezelligheid en voldoende veiligheid zijn hier specifieke aandachtspunten. Toch is schaal niet het enige criterium, de aard van de infrastructuur en de werking en aanpak van de personeelsleden bepalen sterk mee het leefklimaat.

Daarom is er – ten tweede – dringend nood aan een infrastructuurbeleid op maat van gezinnen. Een veilige en aangepaste infrastructuur is een basisvoorwaarde voor de capaciteit van ouders om hun ouderschap (her) in te vullen in een nieuwe context. Gezinnen laten leven op één kleine kamer bemoeilijkt de ouderrol. Beeckmans en Vanden Houte klagen terecht aan dat het merendeel van de opvanginfrastructuur vandaag in oude, niet-aangepaste gebouwen gehuisvest is, waarbinnen het creëren van een huiselijke sfeer bijzonder moeilijk is (Beeckmans & Vanden Houte, 2019; Groeninck et al., 2019). De debatten in het huidige asielbeleid gaan te veel over (gebrek) aan kwantiteit en capaciteit, en daardoor veel te weinig over kwaliteit.

Infrastructuur bestaat niet alleen uit gebouwen. Kinderen en ouders hebben ook nood aan aangepaste vrije en/of groene ruimte, die mogelijkheden bieden voor ontspanning, sport en spel, waarbij ook eigen initiatief aangemoedigd wordt in plaats van ontmoedigd (Groeninck et al., 2019; Fournier et al., 2021). Ook de mogelijkheid om eigen maaltijden te kunnen bereiden en samen, als gezin en apart, te kunnen eten is cruciaal in de gezinsdynamieken en in de erkenning van gezinsrollen (Fournier et al., 2022). Om de veiligheid en de integriteit van bewoners in collectieve opvangcentra te kunnen garanderen, is dringend nood aan een investeringsprogramma in een aangepaste infrastructuur. Enkel dan kan men veilige toegang tot het sanitair, en respect voor de privacy van gezinnen en gezinsleden garanderen (Fournier et al., 2021).

Ten derde is het cruciaal om een gepaste, divers-sensitieve en vraaggerichte ondersteuning van ouders aan te bieden op de domeinen van informatievergaring, materiële context en socio-emotioneel welzijn. Daarvoor moet men meer middelen en mensen vrijmaken, die beter opgeleid worden om op divers-sensitieve manier gezinsdynamieken te ondersteunen. Het doel moet zijn om alle gezinnen ondersteuning op maat te kunnen bieden, waarbij men open en constructief kan communiceren over het aandeel dat ouders kunnen opnemen in het beantwoorden van de noden van hun kinderen. Praktijken die autonomie en privacy bevorderen staan daarbij centraal, samen met vraaggerichte ondersteuning aan ouders. Daarbij denken we bijvoorbeeld aan opvang wanneer (alleenstaande) ouders taallessen of werkbegeleiding volgen, of ondersteuning van ouders wanneer zij uitdagingen tegenkomen met betrekking tot

gedrags- of hechtingsproblemen bij hun kinderen. Daarbij is het cruciaal dat gezinnen de fysieke en mentale ruimte krijgen voor positieve interactie (Fournier et al., 2021).

Ten slotte is het van belang dat opvangstructuren inzetten op zinvolle participatie van ouders, waarbij men culturele en taaldrempels zo laag als mogelijk houdt (Fournier et al., 2021). Op die manier kan men een gevoel van zelfbeschikkingsrecht, beslissingsmogelijkheid en teruggevorderde autonomie creëren bij de ouders, die bovendien gezamenlijk aandachtspunten, noden, uitdagingen, maar ook initiatieven kunnen bespreken en communiceren naar hulpverleners toe. Beide partijen worden op die manier partner in ouder- en gezinsondersteuning, dialogerend met en lerend van elkaar, samen balancerend in de zoektocht naar (ondersteuning van) ouders op de vlucht. Dit alles veronderstelt meer aandacht voor gezinnen in het asiel- en opvangbeleid, en een actievere rol voor het gezinsbeleid ten aanzien van gezinnen die nog in de opvang verblijven.